

TƏHSİLDƏ MULTİMEDIYA VƏ LAYİHƏ TEXNOLOGİYALARI
MULTIMEDIA AND DESIGN TECHNOLOGIES IN EDUCATION
МУЛЬТИМЕДИЙНЫЕ И ПРОЕКТНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ

UOT 378.147

İlahə Füzuli qızı Hüseynova

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin nəzdində

Sənaye və Texnologiya Kollecinin müəllimi

<https://orcid.org/0009-0009-2169-8552>

E-mail: ilahe.huseybova1110@gmail.com

[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(4\).101-107](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(4).101-107)

MÜASİR DÖVRDƏ AZƏRBAYCANDA MULTİKULTURALİZM

İlahə Füzuli Hüseynova

lecturer at the College of Industry and Technology

at the Azerbaijan State University of Oil and Industry

MODERN MULTICULTURALISM IN AZERBAIJAN

Илаха Физули гызы Гусейнова

преподаватель Колледжа промышленности и технологий при

Азербайджанском Государственном Университете Нефти и Промышленности

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМ В СОВРЕМЕННОМ АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Xülasə. Məqalədə müasir dövrdə Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin nəzəri əsasları, sosial mahiyyəti və siyasi nəticələri tədqiq edilmişdir. Araşdırmada multikulturalizm anlayışının formalaşma xüsusiyyətləri, onun tolerantlıq və mədəni müxtəliflik prinsipləri ilə qarşılıqlı əlaqəsi elmi-nəzəri aspektdən təhlil olunmuşdur. Qeyd edilmişdir ki, qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi və beynəlxalq münasibətlərin genişlənməsi şəraitində multikulturalizm siyasəti bir çox dövlətlər üçün mühüm strateji istiqamətə çevrilmişdir. Tədqiqat zamanı Azərbaycanın tarixən formalaşmış tolerantlıq ənənələrinin müasir mərhələdə dövlət siyasəti səviyyəsində inkişaf etdirilməsi məsələləri araşdırılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycanda müxtəlif etnik və dini qrupların hüquqlarının qorunması, onların sosial və mədəni inkişafına şərait yaradılması ölkədə ictimai sabitliyin və milli həmrəyliyin möhkəmlənməsinə müsbət təsir göstərir. Məqalədə təhsil sistemində multikultural dəyərlərin təbliği, beynəlxalq forumların təşkili və mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafı da təhlil edilmişdir. Araşdırmanın nəticələri göstərir ki, multikulturalizm siyasəti Azərbaycanda yalnız mədəni müxtəlifliyin qorunmasına deyil, həm də milli təhlükəsizliyin təmin edilməsinə, radikalizm və dini ekstremizm meyillərinin qarşısının alınmasına xidmət edir. Bununla yanaşı, qloballaşma, informasiya təsirləri və mədəni assimilyasiya kimi amillərin multikulturalizm siyasəti qarşısında müəyyən çağırışlar yaratdığı müəyyən edilmişdir. Məqalədə bu istiqamətdə maarifləndirmə tədbirlərinin və tolerantlıq siyasətinin gücləndirilməsinin vacibliyi əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: *multikulturalizm, tolerantlıq, Azərbaycan modeli*

Abstract. The article examines the theoretical foundations, social essence, and political outcomes of multiculturalism policy in modern Azerbaijan. The study analyzes the formation features of the concept of multiculturalism and its relationship with the principles of tolerance and cultural diversity from a scientific and theoretical perspective. It is noted that in the context of accelerating globalization processes and the expansion of international relations, multiculturalism policy has become an important strategic direction for many states. During the research, the development of Azerbaijan's historically formed traditions of tolerance at the level of state policy in the modern period was investigated. It was determined that the protection of the rights of various ethnic and religious groups in Azerbaijan, as well as the creation of conditions for their social and cultural development, positively affects the strengthening of social stability and national solidarity.

in the country. The article also analyzes the promotion of multicultural values in the education system, the organization of international forums, and the development of intercultural dialogue. The results of the research show that multiculturalism policy in Azerbaijan serves not only to preserve cultural diversity but also to ensure national security and prevent tendencies toward radicalism and religious extremism. At the same time, it has been determined that factors such as globalization, information influences, and cultural assimilation create certain challenges for multiculturalism policy. The article substantiates the importance of strengthening educational measures and tolerance policy in this direction.

Keywords: *multiculturalism, tolerance, Azerbaijan model*

Аннотация. В статье исследованы теоретические основы, социальная сущность и политические результаты политики мультикультурализма в современном Азербайджане. В исследовании с научно-теоретической точки зрения проанализированы особенности формирования понятия мультикультурализма, а также его взаимосвязь с принципами толерантности и культурного разнообразия. Отмечается, что в условиях ускорения процессов глобализации и расширения международных отношений политика мультикультурализма стала важным стратегическим направлением для многих государств. В ходе исследования были рассмотрены вопросы развития исторически сложившихся традиций толерантности в Азербайджане на уровне государственной политики в современный период. Установлено, что защита прав различных этнических и религиозных групп, а также создание условий для их социального и культурного развития положительно влияют на укрепление общественной стабильности и национальной солидарности в стране. В статье также проанализированы пропаганда мультикультурных ценностей в системе образования, организация международных форумов и развитие межкультурного диалога. Результаты исследования показывают, что политика мультикультурализма в Азербайджане служит не только сохранению культурного разнообразия, но и обеспечению национальной безопасности, предотвращению тенденций радикализма и религиозного экстремизма. Вместе с тем установлено, что такие факторы, как глобализация, информационное воздействие и культурная ассимиляция, создают определённые вызовы для политики мультикультурализма. В статье обоснована важность усиления просветительских мероприятий и политики толерантности в данном направлении.

Ключевые слова: *мультикультурализм, толерантность, азербайджанская модель*

Müasir dövrdə qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi, beynəlxalq münasibətlərin intensivləşməsi və müxtəlif mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsirinin genişlənməsi multikulturalizm məsələsini dünya miqyasında aktual sosial-siyasi və mədəni problemlərdən birinə çevirmişdir. Müxtəlif etnik, dini və milli qrupların birgə yaşayış prinsiplərinin qorunması, tolerantlıq mühitinin formalaşdırılması və mədəni müxtəlifliyin təmin olunması müasir dövlətlərin inkişaf strategiyalarında mühüm istiqamət kimi çıxış edir. Bu baxımdan Azərbaycan Respublikası multikulturalizm siyasətini dövlət idarəçiliyinin prioritet istiqamətlərindən biri kimi müəyyən etmiş və bu sahədə özünəməxsus inkişaf modeli formalaşdırmışdır [1, s.45].

Azərbaycan tarixən müxtəlif millətlərin, dinlərin və mədəniyyətlərin qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq şəraitində yaşadığı məkan olmuşdur. Ölkədə formalaşmış tolerantlıq ənənələri müasir mərhələdə dövlət siyasəti səviyyəsinə yüksəldilmiş, multikultural dəyərlərin qorunması və təşviqi istiqamətində ardıcıl tədbirlər həyata keçirilmişdir. Müxtəlif etnik və dini icmaların hü-

quqlarının qorunması, onların sosial-mədəni inkişafına şərait yaradılması, həmçinin təhsil və mədəniyyət sahəsində multikultural dəyərlərin təbliği Azərbaycanın beynəlxalq müstəvidə multikulturalizm modeli kimi tanınmasına səbəb olmuşdur [2, s.54].

Müasir mərhələdə multikulturalizmin inkişafı yalnız sosial və mədəni aspektlərlə məhdudlaşmır, eyni zamanda siyasi sabitliyin, milli təhlükəsizliyin və ictimai həmrəyliyin qorunmasında mühüm rol oynayır. Xüsusilə global miqyasda dini və etnik zəmində baş verən qarşıdurmalar fonunda Azərbaycanda mövcud olan tolerantlıq mühiti və multikultural dəyərlərin qorunması beynəlxalq elmi ictimaiyyət tərəfindən də maraqla araşdırılır [6, s.205].

Tədqiqatın əsas məqsədi müasir dövrdə Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin mahiyyətini, onun sosial-mədəni və siyasi əsaslarını, həmçinin cəmiyyətin inkişafına təsir istiqamətlərini araşdırmaqdan ibarətdir. Məqalədə Azərbaycanın multikulturalizm modeli, tolerantlıq ənənələri və bu sahədə həyata keçirilən döv-

lət siyasətinin əsas xüsusiyyətləri elmi-nəzəri aspektdən təhlil edilir.

Multikulturalizm müasir ictimai-siyasi və fəlsəfi fikirdə müxtəlif mədəniyyətlərin, dillərin, dinlərin və etnik qrupların bir cəmiyyət daxilində qarşılıqlı hörmət və tolerantlıq prinsipləri əsasında birgə mövcudluğunu ifadə edən konsepsiya kimi xarakterizə olunur. Bu anlayış xüsusilə XX əsrin ikinci yarısından etibarən qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi və beynəlxalq miqrasiyanın artması nəticəsində daha geniş elmi və siyasi aktualıq qazanmışdır. Müasir dövrdə multikulturalizm yalnız mədəni müxtəlifliyin qorunması deyil, həm də sosial integrasiyanın və ictimai sabitliyin təmin olunmasının mühüm vasitəsi hesab edilir [2, s.34].

Nəzəri baxımdan multikulturalizm fərqli mədəni identikliklərin vahid siyasi sistem çərçivəsində harmonik şəkildə inkişafını nəzərdə tutur. Bu konsepsiya assimilyasiya siyasətindən fərqli olaraq müxtəlif xalqların və etnik qrupların öz milli-mədəni xüsusiyyətlərini qorumaq hüququnu tanıyır. Multikultural yanaşmada əsas məqsəd fərqliliklərin aradan qaldırılması deyil, onların qarşılıqlı əməkdaşlıq və tolerantlıq şəraitində inkişaf etdirilməsidir [1, s.67].

Elmi ədəbiyyatda multikulturalizmin formalaşmasına təsir edən əsas amillər sırasında qloballaşma, beynəlxalq miqrasiya, demokratik dəyərlərin inkişafı və insan hüquqlarının qorunması xüsusi qeyd edilir. Müasir cəmiyyətlərdə etnik və dini müxtəlifliyin artması dövlətlərin idarəetmə siyasətində yeni yanaşmaların meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. Bu baxımdan multikulturalizm sosial müxtəlifliyin tənzimlənməsi və ictimai münasibətlərin balanslaşdırılması mexanizmi kimi qiymətləndirilir [4, s.91].

Multikulturalizmin nəzəri əsasları tolerantlıq anlayışı ilə sıx bağlıdır. Tolerantlıq fərqli dini, milli və mədəni baxışlara hörmətlə yanaşmanı ifadə edir və multikultural cəmiyyətin formalaşmasının əsas şərtlərindən biri hesab olunur. Tolerantlıq prinsiplərinin zəiflədiyi cəmiyyətlərdə sosial qarşıdurmaların və diskriminasiya hallarının artması müşahidə edilir. Buna görə də müasir dövlətlər multikultural siyasətin həyata keçirilməsi zamanı tolerantlıq mühitinin qorunmasına xüsusi diqqət yetirirlər [10, s.102].

Azərbaycan multikulturalizmi də nəzəri baxımdan tolerantlıq, milli həmrəylik və mədəni müxtəlifliyin qorunması prinsiplərinə əsaslanır.

Tarixi inkişaf prosesində müxtəlif xalqların və dini icmaların birgə yaşayışı ölkədə özünəməxsus multikultural mühitin formalaşmasına səbəb olmuşdur. Müasir mərhələdə bu ənənələr dövlət siyasəti səviyyəsində inkişaf etdirilir və sosial sabitliyin mühüm amili kimi qiymətləndirilir [5, s.95].

Müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində multikulturalizm cəmiyyət daxilində mədəni müxtəlifliyin qorunmasını, fərqli etnik və dini qrupların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsini nəzərdə tutan mühüm ictimai-siyasi konsepsiya kimi çıxış edir. Qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi, miqrasiya axınlarının artması və müxtəlif mədəniyyətlər arasında qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi multikultural dəyərlərin qorunmasını dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevirmişdir. Azərbaycan da tarixən müxtəlif xalqların və dini icmaların birgə yaşadığı coğrafi məkan kimi multikultural ənənələrin formalaşdığı ölkələrdən hesab olunur [1, s.52].

Azərbaycan multikulturalizminin əsas xüsusiyyətlərindən biri tolerantlıq ənənələrinin tarixi köklərə malik olmasıdır. Ölkə ərazisində əsrlər boyu azərbaycanlılarla yanaşı ruslar, yəhudilər, ləzgilər, talışlar, avarlar, udinlər və digər xalqlar qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq şəraitində yaşamışlar. Bu müxtəliflik Azərbaycan cəmiyyətində sosial harmoniyanın və milli birliyin formalaşmasına mühüm təsir göstərmişdir. Məhz bu səbəbdən müasir dövrdə multikulturalizm yalnız nəzəri konsepsiya deyil, həm də ictimai həyatın mühüm tərkib hissəsi kimi qəbul edilir [5, s.88].

Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin institusional əsasları dövlət tərəfindən sistemli şəkildə formalaşdırılmışdır. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında milli, irqi və dini mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün vətəndaşların bərabər hüquqlara malik olması təsbit edilmişdir. Dövlət səviyyəsində tolerantlıq mühitinin qorunması məqsədilə müxtəlif proqramlar və layihələr həyata keçirilir, dini konfessiyalar və etnik icmalar üçün əlverişli sosial şərait yaradılır. Bu istiqamətdə həyata keçirilən siyasət milli təhlükəsizliyin və ictimai sabitliyin möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayır [3, s.117].

Müasir mərhələdə Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin inkişafında təhsil sistemi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Təhsil müəssisələrində multikultural dəyərlərin təbliği, gənclərin tolerantlıq ruhunda formalaşdırılması və mədəni

müxtəlifliyə hörmət prinsiplərinin aşılması istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Ali məktəblərdə “Azərbaycan multikulturalizmi” fənninin tədris olunması, müxtəlif beynəlxalq forum və seminarların təşkili bu sahədə görülən işlərin əsas istiqamətlərindən biridir [11, s.57].

Azərbaycanın multikulturalizm modeli beynəlxalq səviyyədə də maraq doğurur. Bakı şəhərində keçirilən Ümumdünya Mədəniyyətlər-arası Dialoq Forumları, Humanitar Forumlar və digər beynəlxalq tədbirlər ölkənin multikultural dəyərlərin təşviqində aktiv rol oynadığını göstərir. Bu tədbirlər müxtəlif xalqlar arasında dialoqun inkişafına, tolerantlıq ideyalarının geniş yayılmasına və mədəniyyətlərarası əməkdaşlığın güclənməsinə şərait yaradır [4, s.92].

Müasir dövrdə informasiya texnologiyalarının inkişafı və global informasiya məkanının genişlənməsi multikulturalizm siyasətinə həm müsbət, həm də mənfi təsirlər göstərir. Bir tərəfdən müxtəlif mədəniyyətlərin tanınması və qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsi üçün yeni imkanlar yaranır, digər tərəfdən radikalizm, dini ekstremizm və milli ayrı-seçkilik meyilləri də müəyyən təhlükələr formalaşdırır. Bu baxımdan Azərbaycanda tolerantlıq mühitinin qorunması və multikultural dəyərlərin təbliği strateji əhəmiyyət kəsb edir [8, s.76].

Azərbaycanda dini tolerantlıq mühiti də multikultural siyasətin mühüm istiqamətlərindən biridir. Ölkədə müxtəlif dini konfessiyaların sərbəst fəaliyyəti üçün hüquqi və sosial şərait yaradılmışdır. Məscidlər, kilsələr və sinaqoqların bərpası, dini icmaların fəaliyyətinə dövlət dəstəyi göstərilməsi cəmiyyətdə qarşılıqlı hörmət və anlaşma mühitinin formalaşmasına xidmət edir [10, s.95].

Multikulturalizmin cəmiyyətin sosial inkişafına təsiri də mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu siyasət müxtəlif etnik və dini qruplar arasında qarşılıqlı etimadı gücləndirir, sosial inteqrasiyanı möhkəmləndirir və vətəndaş həmrəyliyinə formalaşmasına şərait yaradır. Sosial sabitlik və milli birlik

isə öz növbəsində ölkənin davamlı inkişafının əsas amillərindən biri hesab olunur [7, s.29].

Müasir mərhələdə Azərbaycanda həyata keçirilən multikulturalizm siyasəti yalnız mədəni müxtəlifliyin qorunması məqsədi daşımır, eyni zamanda ölkədə sosial sabitliyin, siyasi təhlükəsizliyin və vətəndaş həmrəyliyinin təmin olunmasına xidmət edir. Qloballaşma şəraitində bir çox dövlətlərdə etnik və dini zəmində münəqişələrin artdığı müşahidə olunduğu halda, Azərbaycanda fərqli xalqlar və dini icmalar arasında qarşılıqlı anlaşma mühitinin qorunub saxlanılması dövlət siyasətinin effektivliyini göstərən əsas amillərdən biri hesab olunur [2, s.69].

Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin mühüm nəticələrindən biri sosial inteqrasiyanın güclənməsidir. Müxtəlif etnik və dini qrupların cəmiyyətin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak etməsi ölkədə milli həmrəyliyin formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Sosial inteqrasiya prosesinin uğurlu həyata keçirilməsi isə vətəndaşların dövlətə olan etimadını artırır və ictimai sabitliyi möhkəmləndirir. Bu baxımdan multikulturalizm cəmiyyət daxilində qarşıdurma risklərini azaldan mühüm sosial mexanizm kimi çıxış edir [7, s.27].

Müasir şəraitdə multikulturalizm siyasətinin effektiv həyata keçirilməsi üçün dövlət idarəçiliyi, təhsil sistemi, media və vətəndaş cəmiyyəti institutları arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın gücləndirilməsi mühüm əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycanda bu istiqamətdə həyata keçirilən siyasət cəmiyyət daxilində milli və dini harmoniyanın qorunmasına, tolerantlıq ənənələrinin möhkəmlənməsinə və sosial təhlükəsizliyin təmin edilməsinə müsbət təsir göstərir. Eyni zamanda multikultural dəyərlərin beynəlxalq səviyyədə təşviqi Azərbaycanın müasir dünyada tolerant ölkə imicinin formalaşmasına şərait yaradır [6, s.211].

Aşağıdakı cədvəldə Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin əsas sosial və siyasi nəticələri ümumiləşdirilmişdir.

Cədvəl 1. Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin sosial və siyasi nəticələri

İstiqamətlər	Sosial və siyasi nəticələr	Təsir xüsusiyyətləri
Sosial inteqrasiya	Müxtəlif etnik və dini qruplar arasında həmrəyliyin güclənməsi	Cəmiyyətdə qarşılıqlı etimad və əməkdaşlıq artır
Milli təhlükəsizlik	Radikalizm və dini ekstremizm risklərinin azalması	Sosial sabitlik və təhlükəsizlik mühiti möhkəmlənir
Təhsil siyasəti	Tolerantlıq və multikultural dəyərlərin təbliği	Gənclərdə multikultural düşüncə

		formalaşır
Beynəlxalq münasibətlər	Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun yüksəlməsi	Ölkənin multikultural model kimi tanınması güclənir
Mədəni əməkdaşlıq	Mədəniyyətlərarası dialoqun inkişafı	Müxtəlif xalqlar arasında qarşılıqlı anlaşma genişlənir
Dövlət idarəçiliyi	İnsan hüquq və azadlıqlarının qorunması	Demokratik idarəetmə prinsipləri güclənir
İnformasiya təhlükəsizliyi	Milli-mənəvi dəyərlərin qorunması	Xarici ideoloji təsirlərin mənfi nəticələri azalır

Aparılmış təhlillər göstərir ki, Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti yalnız mədəni müxtəlifliyin qorunmasına xidmət etmir, həm də ölkədə sosial sabitliyin, milli təhlükəsizliyin və siyasi davamlılığın təmin olunmasında mühüm strateji mexanizm kimi çıxış edir. Bu siyasətin davamlı inkişaf etdirilməsi gələcək mərhələdə də Azərbaycanın ictimai-siyasi inkişafının əsas prioritet istiqamətlərindən biri olaraq qalacaqdır.

Azərbaycanda tolerantlıq mühitinin qorunması milli təhlükəsizlik baxımından da mühüm əhəmiyyət daşıyır. Müasir dövrdə radikalizm, dini ekstremizm və etnik separatizm kimi təhlükələrin geniş yayıldığı şəraitdə multikultural dəyərlərin təşviqi cəmiyyətdə qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafına şərait yaradır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən dini tolerantlıq siyasəti müxtəlif konfessiyalar arasında münasibətlərin sabit saxlanılmasına və sosial gərginliyin qarşısının alınmasına xidmət edir [10, s.94].

Multikulturalizm siyasətinin siyasi aspektləri də xüsusi diqqət tələb edir. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində multikultural dəyərlərin təşviqini xarici siyasətin mühüm istiqamətlərindən birinə çevirmişdir. Bakı şəhərində keçirilən beynəlxalq forumlar, mədəniyyətlərarası dialoq tədbirləri və humanitar layihələr ölkənin beynəlxalq nüfuzunun güclənməsinə təsir göstərir. Bu tədbirlər vasitəsilə Azərbaycan həm Şərq, həm də Qərb mədəniyyətləri arasında körpü rolunu həyata keçirdiyini nümayiş etdirir [4, s.93].

Qloballaşma prosesləri multikulturalizm siyasəti qarşısında müəyyən problemlər də yaradır. Xarici informasiya axınlarının genişlənməsi, sosial şəbəkələrin təsiri və mədəni assimilyasiya meyilləri milli-mənəvi dəyərlərin qorunmasını çətinləşdirən amillər sırasındadır. Xüsusilə gənclər arasında xarici mədəni təsirlərin güclənməsi bəzi hallarda milli kimlik məsələlərinin zəifləməsinə səbəb olur. Bu baxımdan təhsil və

maarifləndirmə siyasətinin gücləndirilməsi multikultural təhlükəsizliyin qorunmasında mühüm rol oynayır [9, s.45]. Təhlil göstərir ki, Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin davamlı inkişafı üçün təhsil sisteminin rolu daha da artırılmalıdır. Məktəb və ali təhsil müəssisələrində tolerantlıq, milli-mənəvi dəyərlər və mədəni müxtəlifliklə bağlı dərslərin tədrisi gənc nəslin multikultural düşüncə tərzində formalaşmasına mühüm təsir göstərir. Eyni zamanda media və informasiya resurslarının bu istiqamətdə düzgün istifadəsi cəmiyyətin ideoloji təhlükəsizliyi baxımından əhəmiyyətlidir [11, s.59].

Beləliklə, aparılmış təhlillər göstərir ki, Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti sosial sabitliyin, milli təhlükəsizliyin və ictimai həmrəyliyin təmin edilməsində mühüm strateji vasitə kimi çıxış edir. Müasir dövrdə mövcud qlobal çağırışlar nəzərə alındıqda bu siyasətin daha da təkmilləşdirilməsi və davamlı şəkildə inkişaf etdirilməsi dövlət və cəmiyyət üçün prioritet məsələlərdən biri olaraq qalır.

Aparılmış tədqiqat göstərir ki, müasir dövrdə multikulturalizm siyasəti Azərbaycan Respublikasının dövlət idarəçiliyində mühüm strateji istiqamətlərdən biri kimi çıxış edir. Tarixi tolerantlıq ənənələrinə malik olan Azərbaycan müasir mərhələdə də müxtəlif etnik və dini qrupların qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq şəraitində birgə yaşamasını təmin edən sosial-siyasi model formalaşdırmışdır. Bu model milli həmrəyliyin möhkəmləndirilməsi, sosial sabitliyin qorunması və cəmiyyət daxilində tolerant münasibətlərin inkişaf etdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Tədqiqat nəticələri göstərir ki, Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti yalnız mədəni müxtəlifliyin qorunmasına xidmət etmir, eyni zamanda milli təhlükəsizliyin təmin olunması, radikalizm və dini ekstremizm meyillərinin qarşısının alınması istiqamətində də mühüm rol oynayır. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən hüquqi,

siyasi və sosial tədbirlər müxtəlif xalqlar və dini konfessiyalar arasında qarşılıqlı etimad mühitinin formalaşmasına müsbət təsir göstərir.

Araşdırma zamanı müəyyən edilmişdir ki, təhsil sistemi multikultural dəyərlərin cəmiyyətə integrasiyasında əsas mexanizmlərdən biri hesab olunur. Təhsil müəssisələrində tolerantlıq və mədəni müxtəliflik ideyalarının təbliği gənc nəslin milli-mənəvi dəyərlərə bağlı, multikultural düşüncəyə malik vətəndaş kimi formalaşmasına şərait yaradır. Bununla yanaşı, beynəlxalq forumların və mədəniyyətlərarası dialoq layihələrinin keçirilməsi Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun yüksəlməsinə və ölkənin multikultural model kimi tanınmasına səbəb olur.

Eyni zamanda qloballaşma, informasiya axınlarının sürətlənməsi və xarici mədəni təsirlərin artması multikulturalizm siyasəti qarşısında yeni çağırışlar yaradır. Bu baxımdan milli-mənəvi dəyərlərin qorunması, maarifləndirmə tədbirlərinin genişləndirilməsi və ideoloji təhlükəsizliyin gücləndirilməsi mühüm vəzifələrdən biri kimi çıxış edir.

Beləliklə, Azərbaycanda multikulturalizm siyasəti müasir dövrdə sosial harmoniyanın, milli birliyin və siyasi sabitliyin qorunmasına xidmət edən mühüm dövlət strategiyası kimi qiymətləndirilə bilər. Bu siyasətin davamlı şəkildə inkişaf etdirilməsi ölkənin gələcək sosial-siyasi inkişafı və beynəlxalq mövqeyinin möhkəmləndirilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin aktuallığı. Müasir dövrdə qloballaşma proseslərinin sürətlənməsi, beynəlxalq miqراسiyanın genişlənməsi və müxtəlif mədəniyyətlər arasında qarşılıqlı əlaqələrin artması multikulturalizm məsələsini dünya miqyasında mühüm sosial-siyasi problemlərdən birinə çevirmişdir. Bir çox ölkələrdə

etnik və dini zəmində yaranan qarşıdurmalar tolerantlıq mühitinin qorunmasının vacibliyini daha da artırır. Bu baxımdan Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin öyrənilməsi xüsusi aktuallıq kəsb edir. Azərbaycan tarixən müxtəlif xalqların və dini icmaların birgə yaşadığı tolerant cəmiyyət modeli ilə seçilmiş və müasir mərhələdə bu siyasəti dövlət idarəçiliyinin əsas istiqamətlərindən birinə çevirmişdir. Ölkədə multikultural dəyərlərin qorunması, milli həmrəyliyin möhkəmləndirilməsi və sosial sabitliyin təmin olunması müasir şəraitdə elmi tədqiqat baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalənin elmi yeniliyi müasir dövrdə Azərbaycanda multikulturalizm siyasətinin sosial və siyasi nəticələrinin kompleks şəkildə təhlil olunması ilə bağlıdır. Tədqiqat zamanı multikulturalizm anlayışının nəzəri əsasları araşdırılmış, Azərbaycanın multikultural modelinin spesifik xüsusiyyətləri müəyyən edilmiş və bu siyasətin sosial integrasiya, milli təhlükəsizlik və ictimai sabitlik baxımından rolu təhlil edilmişdir. Eyni zamanda qloballaşma şəraitində multikulturalizm siyasətinə təsir edən müasir çağırışlar və problemlər sistemli şəkildə qiymətləndirilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Tədqiqatın praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, əldə olunmuş nəticələr multikulturalizm siyasətinin təkmilləşdirilməsi, tolerantlıq mühitinin qorunması və milli-mənəvi dəyərlərin inkişaf etdirilməsi istiqamətində istifadə oluna bilər. Məqalədə irəli sürülən elmi müddəalar və nəticələr ali təhsil müəssisələrində “Azərbaycan multikulturalizmi”, “Sosiologiya”, “Siyasi elmlər” və “Mədəniyyətşünaslıq” fənlərinin tədrisində əlavə elmi mənbə kimi tətbiq edilə bilər. Bundan əlavə, tədqiqat materiallarından dövlət qurumları və ictimai təşkilatlar tərəfindən multikultural siyasətin həyata keçirilməsi və maarifləndirmə tədbirlərinin təşkili zamanı istifadə olunması mümkündür.

Ədəbiyyat

1. Abdullayev, A. Azərbaycanda tolerantlıq və multikultural dəyərlər / A. Abdullayev. – Bakı: Elm və təhsil, –2021. – 256 s.
2. Cəfərov, T. Təhsil mühitində multikultural dəyərlərin formalaşdırılması / T. Cəfərov. – Bakı: Elm və təhsil, –2020. – 186 s.
3. Cəfərova, S. Təhsil sistemində multikultural dəyərlərin formalaşdırılması problemləri // Azərbaycan Təhsil İnstitutunun Elmi Xəbərləri. – Bakı, 2023. – №2(88). – s.73–81.
4. Əliyev H. Azərbaycan multikulturalizmi / H. Əliyev. – Bakı: Şərq-Qərb, –2015. – 312 s.
5. Həbibbəyli İ. Azərbaycançılıq və multikulturalizm ideologiyası / İ. Həbibbəyli. – Bakı: Elm, –2018. –240 s.
6. Hüseynov, S. Qloballaşma şəraitində milli-mənəvi dəyərlər və multikulturalizm / S. Hüseynov. – Bakı: Avropa, –2022. – 276 s.
7. Hüseynova, G. Multikulturalizm ideologiyasının tədris prosesində tətbiqi məsələləri // Azərbaycan Təhsil İnstitutunun Elmi Xəbərləri. – Bakı, 2024. – №3(91). – s.54–62.

8. İbrahimov, R. Multikultural təhlükəsizlik və sosial integrasiya problemləri / R. İbrahimov. – Bakı: ADPU nəşriyyatı, –2023. – 214 s.
9. Mehdiyev, R. Multikulturalizmə giriş / R. Mehdiyev. – Bakı: Təhsil, –2019. – 284 s.
10. Məmmədov N. Azərbaycanda etnik-mədəni müxtəliflik və dövlət siyasəti / N. Məmmədov. – Bakı: Zərdabi Nəşr, –2021. – 223 s.
11. Qasimov, M. Müasir dünyada multikulturalizm modeli və Azərbaycan təcrübəsi / M. Qasimov. – Bakı: Apostroff, –2020. – 198 s.
12. Səfərova, E. Azərbaycanda dini tolerantlıq ənənələri / E. Səfərova. – Bakı: CBS Polygraphic Production, – 2019. – 205 s.

Redaksiyaya daxil olub: 19.06.2026